

Warszawa, dnia 23 marca 2015 r.

ABC Prawa – łacińskie paremie prawnicze część VIII

Pacta sunt servanda

W publikacjach zatytułowanych „ABC Prawa” staramy się wyjaśniać możliwie przystępnym językiem te pojęcia lub instytucje prawne, które występują w codziennym życiu i mają często doniosłe znaczenie, ale ze względu na specyfikę terminologii prawniczej nie zawsze są zrozumiałe dla ogółu obywateli.

W nowym cyklu publikacji dotyczących „ABC Prawa” postaramy się przybliżyć wybrane **łacińskie paremie prawnicze** i ich wpływ na dzisiejszy system prawny.

Na wstępie warto zauważyć, że prawo rzymskie jest jednym z filarów kultury europejskiej. Nie dziwi więc, że wiele konstrukcji i zasad tego prawa funkcjonuje w prawie państw europejskich po dzień dzisiejszy, choć często w zmienionej formie i treści. Paremie łacińskie, czyli krótkie sentencje, są natomiast nadal używane przez prawników, gdyż ich skrócona forma oraz uniwersalny charakter pozwala na wyrażenie zasady prawnej w zaledwie jednym zdaniu zrozumiałym dla prawników niezależnie od języka ojczystego.

Kolejną paremią, którą chcielibyśmy przybliżyć jest premia *pacta sunt servanda*. Dosłowne tłumaczenie tej paremii brzmi: umów należy dotrzymywać. Na gruncie prawnym oznacza to, że **każda osoba, która w sposób skuteczny i ważny zawarła umowę, powinna tę umowę wykonać**. W rezultacie przytoczona reguła realizuje postulat pewności (stabilności) obrotu. Z tego też względu jest ona uważana za jedną z podstawowych zasad prawa kontraktowego, zaraz obok reguły swobody umów, tj. zasady zgodnie z którą strony umowy mogą (z pewnymi ograniczeniami) formować łączący je stosunek prawny według własnego uznania.

Obowiązywanie reguły *pacta sunt servanda* i jej znaczenie nie budzą wątpliwości pomimo tego, że zasada ta nie została wyrażona wprost w przepisach ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93 ze zm., dalej „kodeks cywilny”) regulującej podstawowe zasady prawa umów. Jako logiczną konsekwencję i swego rodzaju potwierdzenie obowiązywania ww. reguły postrzega się jednak m.in. art. 354 §1 kodeksu cywilnego. Przepis ten nakłada bowiem na dłużnika wyraźny obowiązek wykonania zobowiązania, które na siebie przyjął, zgodnie z jego treścią i określa sposób w jaki to wykonanie powinno nastąpić.

Jak zatem wynika z powyższego, także obecne przepisy prawa podtrzymują ogólną zasadę obowiązku wykonania umów, które zostały skutecznie zawarte. Potrzeby współczesnego

obrotu, charakteryzującego się ogromną dynamiką zachodzących zmian, wymagają jednak bardziej elastycznego podejścia, a w rezultacie dopuszczania pewnych odstępstw od ścisłego stosowania reguły *pacta sunt servanda*. Możliwość stosowania tego rodzaju odstępstw może przy tym wynikać już z treści samej umowy. Jak bowiem wskazano powyżej, przy zastosowaniu pewnych oczywistych ograniczeń (jak np. obowiązek pozostawania w zgodzie z prawem) strony umowy mogą ułożyć łączący je stosunek prawny wedle własnego uznania. Z tego powodu, strony umowy mogą wprowadzić pewne odstępstwa od zasady *pacta sunt servanda* i np. przewidzieć możliwość wcześniejszego zakończenia stosunku zobowiązaniowego, poprzez uregulowanie w umowie uprawnienia do wypowiedzenia umowy. Co więcej, obowiązujące przepisy prawa pozwalają stronom umowy na zastrzeżenie w jej treści uprawnienia do odstąpienia od umowy. Skorzystanie zaś z takiego uprawnienia co do zasady skutkuje tym, że przyjmujemy iż dana umowa w ogóle nie została zawarta.

Możliwość ingerencji w treść łączącego strony umowy stosunku zobowiązaniowego może wynikać ponadto z przepisów prawa. Na gruncie polskich regulacji wyjątek od ścisłego stosowania zasady *pacta sunt servanda* wprowadza art. 357¹ kodeksu cywilnego stanowiący tzw. klauzulę *rebus sic stantibus*. Ww. przepis dopuszcza bowiem możliwość dokonania, na mocy orzeczenia sądu, zmiany ustalonego przez strony umowy sposobu wykonania zobowiązania, w tym zmiany wysokości świadczenia, a nawet rozwiązania umowy. Takie modyfikacje są jednak dopuszczalne jedynie w razie nadzwyczajnej zmiany stosunków powstałych po zawarciu umowy, jeśli skutek tej zmiany spełnienie świadczenia byłoby połączone z nadmiernymi trudnościami albo groziłoby jednej ze stron rażącą stratą, czego strony nie przewidziały przy zawarciu umowy.

Podsumowując, również przykład omówionej wyżej paremii *pacta sunt servanda* pokazuje, jak duże znaczenie dla współczesnych systemów prawnych mają zasady wywodzące się z prawa starożytnych Rzymian. Jak pokazują poruszone kwestie, zasada *pacta sunt servanda* wciąż kształtuje obowiązujące prawo umów. Zgodnie z tą regułą, obecne przepisy prawa nakazują bowiem co do zasady wykonywać skutecznie zawarte umowy i tylko na mocy stosownych uzgodnień stron bądź wskutek zaistnienia nadzwyczajnych, wyjątkowych okoliczności, dopuszczają stosowanie odstępstw od tej zasady. Dlatego znajomość paremii prawnych i prezentowanych przez nie zasad prawnych jest cenną wiedzą nie tylko dla prawników.

W przypadku jakichkolwiek pytań bądź wątpliwości, pozostajemy do Państwa dyspozycji.

Z wyrazami szacunku,

M. Szulikowski i Partnerzy Kancelaria Prawna

Niniejsze memorandum ma charakter wyłącznie informacyjny i jest przedmiotem praw autorskich M. Szulikowski i Partnerzy Kancelarii Prawnej.